

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

BOEKENRUBRIEK

Het onvoorwaardelijke basisinkomen in Europa

Delsen, L. (Ed.). (2019). Empirical research on an unconditional basic income in Europe. Cham, Zwitserland: Springer.

Lei Delsen (1952) werkte als onderzoeker en universitair (hoofd)docent tussen 1984 en 2018 in Maastricht en Nijmegen. Ter gelegenheid van zijn emeritaat vond een symposium over het basisinkomen plaats, waaruit deze boekenbundel is voortgekomen. Het boek begint met een (te) lange inleiding van Lei Delsen zelf. De lezer krijgt de indruk dat hier iemand in zijn laatste dagen op de universiteit zijn boekenkasten heeft omgekieperd en nogmaals alles wil benoemen wat hij daar zo tegenkomt. Voor wie zich in de problematiek van de Nederlandse sociale zekerheid wil inlezen is het wel een interessant hoofdstuk, alleen al vanwege de vele literatuurverwijzingen. Het hoofdstuk geeft ook een goede impressie van wat er allemaal scheef hangt na veertig jaar aanbodgeoriënteerde economische politiek, veelal aangeduid als 'neoliberalisme'.

En dat is niet weinig. Zo is er sprake van een vermogensconcentratie die de democratie uitholt, gezien de disproportionele invloed die (zeer) rijke mensen en grote conglomeraten op de politiek hebben. Men is er ook in geslaagd belangrijke delen van de lagere middenklasse te degraderen tot werkende armen. Terwijl aan de top goed wordt verdiend, valt de inkomensontwikkeling voor de onder- en middenklasse zwaar tegen. Overigens lijkt de polarisatie van de inkomensverdeling nog veel sterker te zijn dan men op basis van de gangbare statistieken zou vermoeden, zoals Alman Metten (2020) recent beweerde.

Terwijl men veertig jaar geleden nog met een gerust hart kon beweren dat een betaalde baan de beste sociale zekerheid is die iemand kon hebben, heeft momenteel in Nederland meer dan een derde van de beroepsbevolking een onzeker en 'flexibel' bestaan. Delsen citeert literatuur waaruit blijkt dat de polarisering van de inkomensverdeling en de 'precarisering' van werk negatieve consequenties heeft voor een brede waaier aan indicatoren van welzijn: het leidt tot meer stress en gezondheidsproblemen, meer schulden, meer criminaliteit en geweldpleging, en tot allerlei ander sociaal ongewenst gedrag. Dit alles vraagt om verandering.

Op zoek naar alternatieven gooit het onvoorwaardelijke basisinkomen (OBI) hoge ogen. Bij een OBI krijgt iedere volwassen burger een bepaald bedrag netto uitgekeerd, zonder inkomens- of vermogenstoets en ook zonder enige andere voorwaarden. In hoofdstuk 2 laten Lei Delsen en Rutger Schilpzand zien dat bijna driekwart van de Europeanen bij een referendum vóór een onvoorwaardelijk basisinkomen zouden stemmen. Hoofdstuk 3 gaat over campagnes voor het OBI en rapporteert ondersteuningspercentages tussen een kleine 40% (in Zweden) tot ruim 80% (in Litouwen). Positieve geluiden komen ook uit Schotland (hoofdstuk 4) en zeer recent uit Spanje (te laat om nog in dit boek mee te nemen).

Men vraagt zich af: waarom bestaat het OBI dan niet allang? Er zijn in de wereld allerlei OBI-experimenten uitgevoerd, maar die waren meestal van korte duur.

En als ze langer duurden, zoals in Alaska, dan ging het om een relatief laag basisinkomen, waarvan mensen onmogelijk kunnen leven. Een echt OBI, waarvan mensen redelijk kunnen leven en dat over langere perioden in een heel land wordt uitbetaald, bestaat domweg nergens. Hoe kan dat?

De multivariate analyses van Delsen en Schilpzand in hoofdstuk 2 geven een hint: steun voor het basisinkomen is het grootst bij on- en laaggeschoolden, en het laagst bij hooggeschoolden (p. 52, tabel 2.5). Als men mensen vraagt: zou u het fijn vinden als u straks iedere maand € 1.200 netto op uw giro ontvangt, zonder tegenprestatie, dan zal menigeen zeggen: ja, waarom eigenlijk niet? Vertelt men er echter bij dat de overheid Sinterklaas niet is en voor haar uitgaven ook belastingen moet innen, dan is er kans dat menigeen zich achter de oren krabt. Zo leek het een tijd lang dat in een Zwitsers referendum het basisinkomen het pleit zou kunnen winnen. Nadat economen echter hadden uitgerekend wat dat kostte en met hoeveel procent de belastingen omhoog moesten, en nadat dit allemaal in de kranten had gestaan, sloeg de stemming om en werd het basisinkomen ruimschoots weggestemd.

In dit verband citeert Delsen interessante conclusies over de VS van Hoynes en Rothstein (2019): *'A UBI [universal basic income] would direct much larger shares of transfers to childless, non-elderly, non-disabled households than existing programs, and much more to middle-income rather than poor households. A UBI large enough to increase transfers to low-income families would be enormously expensive.'* Verder citeert hij een studie van de OECD (2017), die concludeert dat landen met hun huidige budgetten voor sociale zekerheid slechts hele schamele basisinkomens zouden kunnen uitbetalen, variërend van € 158 per maand in Italië tot € 527 in Finland. Met andere woorden, ook al zou men na invoering van het basisinkomen het hele huidige stelsel van sociale zekerheid en de daaraan verbonden uitkeringen schrappen, dan nog zijn forse belastingverhogingen nodig, wil men de allerzwaksten (mensen die echt niet kunnen werken) niet in diepe armoede achterlaten. Overigens blijkt ook uit berekeningen in Nederland dat een universeel basisinkomen netto (na aftrek van besparingen op de 'oude' sociale zekerheid) al gauw tussen 100 en 150 miljard euro zou kosten – dus tussen een derde en de helft van de rijksbegroting, afhankelijk van te maken keuzes over de hoogte van het basisinkomen (Kleinknecht, 2020). Er is dus een ernstig probleem omtrent de betaalbaarheid. Filer, Hamermesh en Rees (1996) beweren hetzelfde voor de VS.

Delsen lijkt dat ter kennis te hebben genomen, maar verbindt daar merkwaardig genoeg niet de voor de hand liggende conclusie aan: het basisinkomen is ofwel betaalbaar, maar dan asociaal laag, ofwel het haalt minimaal de huidige sociale standaards, maar dan riskeren we een opstand van de belastingbetalers.

Het boek gaat verder over allerlei effecten dat een basisinkomen op het gedrag van mensen heeft. De hoofdstukken 5 en 6 bevatten gedegen analyses van recente experimenten met een regelarme bijstand in grote steden in Nederland. Het gaat bij de bijstand echter om een *voorwaardelijk* basisinkomen, dat nogal eens verward wordt met een *onvoorwaardelijk* basisinkomen. Gelukkig beseffen de auteurs van deze hoofdstukken dat ervaringen met een regelarme bijstand nog geen conclusies toelaten over het gedrag van de hele beroepsbevolking na invoering van een universeel en onvoorwaardelijk basisinkomen. Hun studies zijn zeker relevant voor de toekomstige vormgeving van de bijstand, maar kunnen

helaas niets wezenlijks bijdragen aan de discussie over de haalbaarheid of wenselijkheid van een onvoorwaardelijk basisinkomen.

De hoofdstukken 7 en 8 rapporteren over speltheoretische laboratoriumexperimenten die zich richten op de vraag hoe een basisinkomen arbeidsmarktgedrag zou kunnen beïnvloeden, waarbij men goed gebruikmaakt van recente inzichten uit de gedragseconomie. Keurig werk dus. Echter, of na introductie van een basisinkomen het arbeidsaanbod met enkele procenten in de een of andere richting verandert lijkt een relatief redundante vraag, gegeven de hoge kosten van het basisinkomen. Veel interessanter was geweest om te onderzoeken hoe ver de belastingtarieven omhoog moeten, hoeveel belastingontwijking en zwart werk dit uitlokt, en wat dit kan betekenen voor de langdurige houdbaarheid van een onvoorwaardelijk basisinkomen.

Delsen werpt gelukkig wel de vraag op naar de *opportunity costs* van een basisinkomen. Met 'opportunity costs' bedoelen economen: stel dat je het geld dat je aan een basisinkomen kunt uitgeven zou besteden aan andere projecten, zou dat dan wellicht meer welvaart en welzijn kunnen opleveren? Delsen citeert als voorbeeld van het principe van opportunity costs een Amerikaanse studie: *'For example, Harvey (2006) estimated for the US that the UJG [universal job guarantee] could not only eliminate poverty more efficiently than a UBI or an equivalent NIT [negative income tax], but that it could also achieve most of the other goals of a basic income guarantee at lower costs.'* (Delsen, p. 6). Na dit keurig geciteerd te hebben, verbindt Delsen daar helaas geen conclusies aan. Een gemiste kans!

Alfred Kleinknecht is emeritus hoogleraar economie (VU en TU Delft), en gasthoogleraar in Osaka en Perugia. E-mail: alfred.kleinknecht@gmail.com.

Literatuur

- Filer, R.K., Hamermesh, D.S., & Rees, A.E. (1996). *The economics of work and pay*. New York: Harper Collins.
- Harvey, P. (2006). The relative cost of a universal basic income and a negative income tax. *Basic Income Studies*, 1(2), 1-24.
- Hoynes, H.W., & Rothstein, J. (2019). Universal basic income in the US and advanced countries. *NBER Working Paper No. 25538*. Geraadpleegd op www.nber.org/papers/w25538.ack
- Kleinknecht, A. (2020). Het onvoorwaardelijk basisinkomen is een doodlopende weg. *Economisch Statistische Berichten*, 105(4787), 333-335.
- Metten, A. (2020). Statistische keuzes vegen helft inkomensongelijkheid onder het tapijt. *Economisch Statistische Berichten*, 105(4785), 231-233.
- OECD. (2017). *Basic income as a policy option: Technical background note illustrating costs and distributional implications for selected countries*. Parijs: OECD. Geraadpleegd op www.oecd.org/els/soc/Basic-Income-Policy-Option-2017-Brackground-Technical-Note.pdf